

דף צח

באורים והערות

'אבל בקנקנים דמוכר אמר ליה הא חמרך והא קנקנך' — משמע מפשטות הדברים, שאין חילוק מתי החמיץ היין, אם החמיץ לפני טבת (שאו הזמן שמתברר טיב היין אם הוא עומד בטעמו ונשמר, אם יש בו פגם — כדאיתא בב"מ עג:) או רק אחר כך — שכיון שאמר לו 'למקפה', חייב להעמיד לו למשך זמן שיוכל להסתפק ממנו למקפה. (רשב"א. וע' חזו"א חו"מ לקוטים, כ — לדף עג סק"ז).

'האי מאן דקביל חמרא אדעתא דממטי לה לפרוותא דוול שפט ואדמטי התם זל, דינא הוא דמקבל ליה' — כתב הרא"ש (בתשובה לבנו בעל הטורים — כלל פח,ג), שדווקא בכי האי גוונא, שלא היה יכול להתעסק ביין קודם שהגיע לזולשפט, הלכך אין ה'עיסקא' מתחלת עד שהגיע לשם, אבל נתן לו מעות והתנה עמו להתעסק בהם בעסק מסוים, כגון לקנות סחורה מסוימת, והזולה הסחורה או ארעו שאר הפסדים כיו"ב — ההפסד על שניהם, שכבר משעת נתינת המעות התחיל ה'עסק', כיון שאותה סחורה נמצאת במקומו בעת קבלת המעות. ולכן אין ממש בטענת הלה: אם לא תנאי שהתנת להתעסק בסחורה זו בלבד, הייתי מתעסק במעות בדבר אחר ולא היה הפסד. (ושם בשאלה צידד בנו, רבנו יעקב, להשוות הנידונים. ע"ש).

'ע"ב' 'בית קטן — שש על שמונה' — ואף על פי שלענין שאר הלכות שבתורה, כל שיש בו ד' על ד' אמות הרי זה 'בית' (לפי שראוי להכניס לשם מטה, לישון ולאכול שם, שזה הקובע את עיקר שם 'דירה') — לענין מקח וממכר, אין דעת מוכר וקונה ושוכר על כך, כי דירה סרוחה היא (שהרי הוא עשוי להכניס שם כלי תשמישים, המצרים את המקום). (עפ"י רשב"א ורי"ד).

'זקל מסובין — חתן הדר בבית חמיו' — וכן אמרו (בקדושין יב) שרוב היה מעניש על חתן הדר בבית חמיו, משום פריצות. ונתנו הראשונים טעמים שונים על מה שאין נזהרים בדבר בזמן הזה; או מפני שדרים שם משום חסרון דירה ומוכח הדבר שמפאת טובת הנאה וחסרון כיס גרים שם ולא משום סיבות אחרות. או משום שהלכה כנהרדעי (בקדושין סם), שאמרו שרוב לא היה מנגיד על כך. ויש גם להוסיף ולצרף שיטת ר"י הזקן, (שם) שהאיסור המדובר שם נאמר בחתן שקידש ארוסתו ולא נשאה, ודר בבית חמיו ומתיחד עם כלתו.

וגם מהרמב"ם (איסורי ביאה כא,טו) משמע שטעם האיסור איננו מפאת חמותו, אלא שעצם המגורים בבית חמיו, גם אם חמותו מתה וכו', יש בהם משום חוסר צניעות, בדומה למה שאמרו לא יכנס עמו למרחץ, שכתב הרמב"ם שם. ולגבי ענין זה של פריצות, סומכין על דברי הראב"ד שאם ייחד לו חדר למשכב — מותר. (עפ"י שו"ת שבט הלוי ח"ד קסו.).

'תאני: וקנתיר שתיים עשרה על י"ב. מאי קנתיר? תרביץ אפדני' — וזה שלא שנאו רבי במשנה — כי לא שייך לשנות 'רומו', וזו הוכחה לשיטת הרא"ש, שהמוכר את החצר מכר את רומה עד הרקיע. (עפ"י חדושי ר' מאיר שמחה, ע"ש).

'חמרא מזלא דמריה גרים, שנאמר: 'ואף כי היין בוגד גבר יהיר' וגו' אמר רב מרי: האי מאן דיהיר אפילו אינשי ביתיה לא מיקבל... — כשם שיש יין חשוב אך אינו ערב על שותהו, ויש יין פשוט וערב לחיך השותה אותו, כך בענין הגאווה, אף על פי שאדם זה חכם ושלם בשאר מידות, — אם גאוותו הוא, לא יהא מרוצה לבני אדם. ואפילו על אנשי ביתו אינו מתקבל. (בן יהוידע, עש"ע. וב'דברי סופרים' יא.)

— מתחילת הדברים נראה שהיין תלוי במזל האדם, ומה זה שהביא אחר כך מן הכתוב שתלוי בגאווה? — ואפשר, לפי שאמרו 'אין מזל לישראל', ואמרו (בפ"ק דסוטה) שהגאה — כופר בעיקר, נמצא שהוא מסתלק ממעלת ישראל ונכנס תחת שליטת המזל, ומזלו גורם ליין שיחמיץ. (פתח עינים). ועוד אפשר לפרש שה'יהרא' המדוברת כאן אינה גאווה במובן הרגיל, אלא כעין בטחון מופרז ב'מזלו הטוב', (והוא ה'גבר היהיר' המוזכר בחבקוק, המדבר על נבוכנצר, שאמר 'אדמה לעליון'), ומתוך הירות זו עצמה עלול הוא להפגע במזל רע. לא כן מדת ישראל, ה'אין' הוא המזל לישראל' — שמשמין עצמם כאין, שמשם ה'מזל' הנאמן תמיד, כנודע בספרים. — עפ"י 'בדרך טובים').

'אמר רב יהודה אמר רב: כל המתגאה (ויש שגרסו המתנאה) בטלית של תלמיד חכם ואינו ת"ח — אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה' — זו לשון רבנו גרשום: 'לא בטלית ממש קאמר, משום שהכל חייבין בציצית, אלא שכורך בסודר על ראשו כעין שהיו רגילין לעשות תלמידי חכמים, וסודר אסור לפרוש כי אם לת"ח, וקרא שמו 'סודר' על שמו של ת"ח, כדכתיב 'סוד ה' ליראיו'.

'כי קא חשיב משפת כרובים ולמעלה' — על ענין גובה הכרובים עד לשליש הבית (הן בכרובים שעשה משה שממעל לארון, הן בכרובי שלמה שעמדו על הקרקע) — ע' ב'עלה יונה' (לר"י מרצבך) — עמ' שסד-שסז.

עיונים חדשים ('בדרך טובים')

'ישן משל אשתקד וכו' — תאנא, ומיישן והולך עד החג' — יש לדייק כן מלשון המשנה, דתנן: 'מבושם אני מוכר לך — חייב להעמיד לו עד העצרת. וישן — משל אשתקד' ולכאורה 'ישן' אינו ניגוד ל'מבושם', כי אין כאן שום דין בדבר עמידות היין, והיה לו לומר 'ישן (בלא וא"ו) אני מוכר לך — חייב להעמיד לו משל אשתקד'. גם לשון 'להעמיד' עד עצרת' קשה. אלא נראה שבקוצר לשונה רמזה כאן המשנה לחילוק הנוסף שנאמר בברייתא, שבישן ומיושן מיישן והולך עד החג. (ואמנם מלשון רשב"ם נראה לכאורה שמוסב רק על מיושן, אבל ברבנו גרשום מפורש גם על ישן). ועל ידי צורת הניגוד (וכן ע"י לשון 'להעמיד' שמתאים יותר לסיום 'משל אשתקד') יש לנו לשמוע שאכן יש יחס ניגודי בין 'מבושם' ל'ישן ומיושן' לענין מדת קיומו בעתיד. (ומסתמא שני הדינים תלויים זה בזה, דמאחר שכבר עמד היין בחום הקיץ שעבר, כנראה מתכוין המוכר להבטיח זאת גם לגבי הקיץ של עתה).

'כדכתיב בספר בן סירא, הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין, וקל מסובין — חתן הדר בבית חמיו, וקל מחתן — אורח מכניס אורח, וקל מאורח — משיב דבר בטרם

ישמע, שנאמר... — המשותף לד' דברים הללו הוא לכאורה הנספח שהוא נטפל באמת, ונוהג בעצמו מנהג של קבע; —
ובטבע, הוא סובין הטפל לגרעין ונקשר ומתאחד בו, ובאמת מה לתבן את הבר ולנקלה עם הנכבד. קל ממנו חתן הנטפל למשפחה ועושה עצמו בן בית, והוא מצד התקשרות אנושית שהיא פחותה מן הטבעית, ועל כן צריך להכיר את מקומו, וזהו כבודו. קל ממנו אורח מכניס אורח, שאין שום התקשרות ממשית וקבועה אלא קירוב דעת בעלמא, ואם נוהג מנהג בעה"ב אין קל ממנו, אלא זה המשיב דבר בטרם ישמע, היינו בטרם ישמע ויבין ויכנס בכלל לתוך הענין, כבר הוא משיב דבר כאילו בא בסוד חכמים, והוא גולם גמור.

דף צט

באורים, ענינים וטעמים

'מקום ארון וכרובים אינו מן המדה' — מנס זה יש להבין, שלאדם השלם, שכל צרכיו נעשים על פי התורה — אין ענין גשמי, כי גם כל עניני חייו הגשמיים, כאכילה ושתייה וכדו' — תורה הם, וכולו קודש. וגם הגוף יכול להיות קודש כנשמה, עד שיימצא שאין לגופו מקום ותפישה בעולם הגשמי, כי כל פעולותיו עושים רצון ה' ונמצא שכולו קודש. ('דרש משה' — לקוטי ש"ס, עמ' קפא. וע"ש עוד בסוף דרוש יד. וע"ע 'בן יהודע').

— התורה אינה שוכנת אלא בכלי כזה שאינו מן המדה, היינו במי 'שאינו תופס מקום'. ('שיה שרפי קדש' — ה).

'ודלמא זה שלא כנגד זה הווי קיימי' — כתב בספר 'בן יהודע', שאין לפרש על גוף הכרובים, כי ודאי עמדו במקביל, אלא על הכנפיים, שמא של אחד היו פרושים כלפי מעלה ושל חברו ביושר. ומה שאמרו להלן 'ודלמא שלחופי הווי משלחפי' — כלומר, שניהם פרושים ביושר, אלא שכנף האחד היה נכפף קצת ונכנס תחת חברו.

'דתניא אונקלוס הגר אמר...' — ... וגם נראה דאין להוציא גר מהשגת רוח הקדש, דאונקלוס הגר, ודאי תרגום התורה חיבר ברוח הקדש, והוא גם כן תנא דברייתא ב"ב צט. ומאחר דנקבע המימרא בברייתא ובתלמוד, ודאי הם דברי אלקים חיים ומכלל חידושי תלמיד ותיק שנאמר למשה דהוא בכלל רוח הקדש של החכמים... ('ישראל קדושים' עמ' 60).

(ע"ב) 'משום חשד אשתו' — ובכך מתקשר למשנה הקודמת, שמילתא אגב אורחא אשמעינן שאין לחתן לדור בבית חמיו משום חשד. ופעמים הרבה בש"ס עולה הקשר בין המשניות מתוך סוגית הגמרא דווקא. ('בדרך טובים')

'נתנו לו דרך מן הצד מדעת שניהן, נכנס בשעה שהוא רוצה... ומכניס לתוכה תגרין' — בטור חו"מ (קסט) מועתק 'נתן לו דרך', ואינו מובן לפי"ז מהו 'מדעת שניהם'. וכנראה הגרסא